

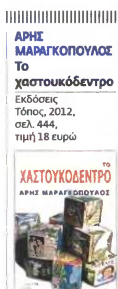
10

μυθιστόρημα

ΚΥΡΙΑΚΗ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2012 ΤΟ ΒΗΜΑ

Ενα χαστούκι για τη βασίλισσα

Το 1963 η **Μπέτι Αμπατέλου** **χαστούκιζε τη Φρειδερίκη στο Λονδίνο** διαμαρτυρόμενη για τη φυλάκιση του συζύγου της, στελέχους του ΚΚΕ, **Αντώνη Αμπατέλου**. Με αφορμή αυτό το συμβάν ο **Αρης Μαραγκόπουλος** αναστοχάζεται μια ολόκληρη εποχή

ΤΗΣ ΡΕΑΣ ΓΑΛΑΝΑΚΗ

Το μυθιστόρημα του Αρη Μαραγκόπουλου *Το χαστουκόδεντρο* αφορά τον αναστοχασμό μιας σχετικά παλαιότερης εποχής (κυρίως από το 1941 ως το 1978), που και αυτή απλώνει το σκοτεινό της δίχτυ πάνω στη σημερινή Ελλάδα. Ο συγγραφέας θυλάει εξ αρχής ότι οι ήρωες του βιβλίου, ο Αντώνης Αμπατέλος (ιστορικό ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ, γραμματέας το 1943 της δυναμικής Διεθνούς Ομοσπονδίας Ελληνικών Ναυτεργατικών Οργανώσεων), η δασκάλα γυναικά του Μπέτι Μπαρτλετ, αλλά και άλλες γνωστές προσωπικότητες της εποχής, δεν ταυτίζονται με τα υπαρκτά τους πρόσωπα.

Η λογοτεχνία είναι λογοτεχνία. Ιδιαίτερα γι' αυτό το μυθιστόρημα, το οποίο, μολονότι πολιτικό, σκληρά πολιτικό, βρίσκεται ακριβώς στον αντίποδα του σοσιαλιστικού ρεαλισμού – λογοτεχνικό ρεύμα που για πολλούς θα ήταν το αναμενόμενο για μια τέτοια υπόθεση. Έτσι, η διαφορετική προσέγγιση του *Χαστουκόδεντρου* σε πρόσωπα και γεγονότα τόσο ανελαστικά σε αποχρώσεις και ερμηνείες, οι πολλαπλές του εστιάσεις, η κατακερματισμένη χρονική αφήγηση, η ανθρωποκεντρική του, τέλος, ματιά, που αποτρέπει τον ορειωμένο σεβασμό στον ηρωισμό και στην αντίσταση εκείνων των χρόνων – χωρίς ωστόσο να αγνοεί και τα από τότε διαφαίνοντα όριά τους –, αυτά κάνουν σημαντικό αυτό το μυθιστόρημα.

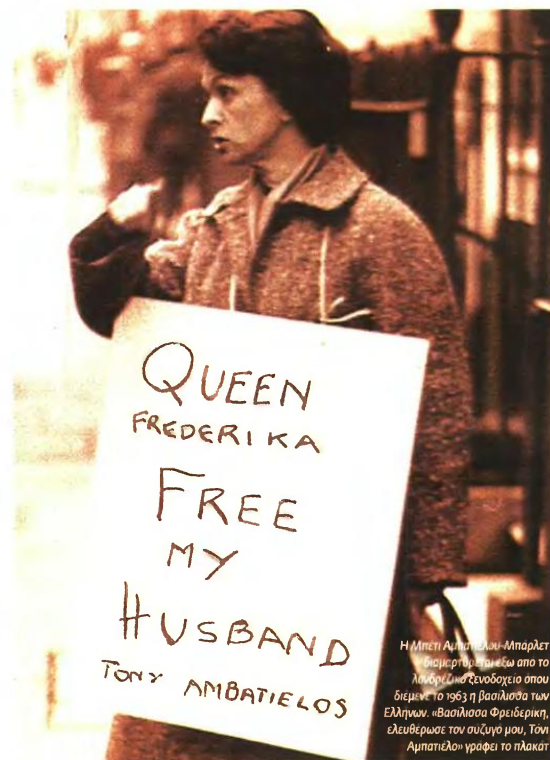
Ο συγγραφέας αποκαλύπτει διά στόματος άλλου στο βιβλίο τη συγγραφική του μέθοδο: σπι-

ρίζεται σε εκείνο το παλιό παιδικό παιχνίδι με τους δώδεκα κύβους. Σε κάθε πλευρά του κύβου είναι ζωγραφισμένο το κομμάτι μιας ζωγραφιάς, αλλά για να τη δεις ολόκληρη πρέπει να βρεις τις σωστές πλευρές και να τις συνθέσεις. Φτιάχνεις μια εικόνα, που μπορεί να χαλάσει στην επόμενη κίνηση για να φτιαχτεί μια διαφορετική εικόνα. Στους σωριασμένους, άλλωστε, κύβους στο εξώφυλλο του βιβλίου εικονίζονται, εκτός από τα κομμάτια μιας παιδικής ζωγραφιάς (που συμπίπτει με τα παιδικά χρόνια του συγγραφέα), τα πρόσωπα της Μπέτι και του Τόνι Αμπατέλου όταν αυτός αποφυλάσσεται το 1964, της βασίλισσας Φρειδερίκης την οποία η Μπέτι είχε «χαστούκισει» τον προηγούμενο χρόνο στο Λονδίνο ζητώντας την αποφυλάκιση του άντρα της, το πρόσωπο του Στάλιν, μέρος από το πανό της ειρήνης που κρατούσε ο Γρηγόρης Λαμπράκης, ο Στάσινς με την Κάλλας και, αναστραμμένο αυτό, το πρόσωπο του Νίκου Πλουμπίδη με τους δεσμοφύτες του.

Συναρπαστικά αφήγητο

Αλλά δεν ήταν μόνο το πασιγνωστό «χαστούκι» της Μπέτι αφορμή για τον τίτλο *Χαστουκόδεντρο*. Σαν από δέντρο καρπερό, βροχή «έπεσαν» τα χαστούκια» τότε, σε μικρή και μεγάλη κλίμακα, στη δημόσια και στην οικογενειακή ζωή, επισημώς και ανεπισημώς. Μία κίνηση αυτονομίας και καθ' όλα αποδεκτής συμπεριφοράς του πιο ισχυρού προς συμμόρφωση του πιο ανίσχυρου.

Όλοι τα θυμόμαστε. Το «χαστούκι», ωστόσο, της Μπέτι, ανατρέποντας τους ρόλους,

Η Μπέτι Αμπατέλου-Μπαρτλετ διαμαρτυρείται ενώ από το Λονδίνο η εξουσία που διέπει το 1963 η βασίλισσα των Ελλήνων, «Βασίλισσα Φρειδερίκη», ελευθέρωσε τον σύζυγό της, Τόνι Αμπατέλο, γράφει το πλακάτ

Το «Χαστουκόδεντρο» είναι ένα από τα ελάχιστα ελληνικά πολιτικά μυθιστορήματα όπου η ιστορία εντάσσεται σε ένα διεθνές περιβάλλον και συνομιλεί μαζί του

απέκτησε τεράστια συμβολική σημασία και ως σύμβολο πλέον έγινε αποδεκτής αρκετών ερμηνειών, αποδοχής ή κριτικής, ακόμη και κάποιος απόρριψης από τον οικείο κομματικό χώρο, ενώ με τον τρόπο τουλάχιστον που όλα αυτά αναδημιουργούνται στο μυθιστόρημα μένει το ερώτημα αν άνωθεν υπήρξε.

Το *Χαστουκόδεντρο* είναι ένα από τα ελάχιστα ελληνικά πολιτικά μυθιστορήματα όπου η ιστορία εκείνης της περιόδου

εντάσσεται σε ένα διεθνές περιβάλλον και συνομιλεί σταθερά μαζί του, είτε από την πλευρά του λαϊκού κινήματος είτε από την απέναντι πλευρά, δηλαδή του διεθνούς επιχειρηματικού κεφαλαίου Ελλήνων επιχειρηματιών, ή των ισχυρών βασιλίδων, πρωθυπουργών, υπουργών, διπλωματών κ.ά., που καθόριζαν τη μοίρα του ελληνικού λαού, τη μοίρα δηλαδή ενός ιδεατού, κατασκευασμένου, ξένου σε μεγάλο βαθμό αντικείμενου γι'

αυτούς. Συνέτελεσε, χωρίς να είναι και η μόνη αιτία, το ότι οι πρωταγωνιστές δεν έδρασαν μόνον εντός Ελλάδος ούτε εξήσαν μόνο στις φυλακές και στα ξερονήσια της.

Τα παραπάνω απαιτούν – και έχουν – τέτοια ποικιλία γλωσσικής διατύπωσης, που εντυπιάζει από το απλό ντοκουμέντο, που είτε χρησιμοποιεί αυτούσιο είτε αναπτύσσεται μυθοπλαστικά από το διαφορετικό ύφος όχι μόνο κάθε μυθοποιητικού ήρωα, αλλά και της χρονικής στιγμής κατά την οποία μιλά από την τριτοπρόσωπη σε αρκετά σημεία αφήγηση του συγγραφέα, που λίγο πιο κάτω διευρύνεται από τον μονόλογο κάποιου πρωταγωνιστή από επιστολικά κείμενα ή από τις γεμάτες συγκίνηση περιγραφές κάποιων ιστορικών ή πολύ προσωπικών στιγμών από τις αυτοβιογραφικές ακόμη παρεμβολές του ίδιου του συγγραφέα (με τη γνωστή από προηγούμενα έργα του περσόνα του ως Βενιαμίν Σανδούπουλου). Στερεώνει, επίσης, τα ιστορικά γεγονότα και την ιστορική διάσταση πολλών προσώπων του βιβλίου με αναλυτικές σημειώσεις ή την παράθεση ντοκουμέντων στις 36 σελίδες του Επιδόμου.

Μετά από όλα αυτά, το *Χαστουκόδεντρο*, παρά το πρώτο ίσως ξαφνισμό του αναγκάζει, από την αποσομακτικότητά αλλά και από την ιδιότητα τυπογραφική του εμφάνιση, δέ-νεται σιγά-σιγά σε μια εντελώς συναρπαστική αφήγηση.

Ο έρωτας της Μπέτι και του Τόνι

Η χωροφυλακιστική βαρβαρότητα της Ελλάδας της Μακρονήσου και των εκτελέσεων υπογραμμίζεται στο *Χαστουκόδεντρο* με κάποια χαρακτηριστικά άλλα περιστατικά, π.χ. τον βασανισμό της υπηρέτριας Σπυριδούλας, που εμφυτεύεται προσφύτως μέσα στην αφήγηση. Καθεαυτή η ωμή βία – όχι μόνο τα χαστούκια – υπήρξε μια καθημερινή, πολυεπίπεδη, κοινωνικά αποδεκτή τελετουργία. Είχε όμως το αντίβαρα της. Το απελευθερωτικό αντίβαρα

απέναντι στην ελληνική βαρβαρότητα αποτέλεσε, κατά τον συγγραφέα, η ερωτική σχέση που διατρέχει ολόκληρο το βιβλίο, αποτελώντας τη ραχοκοκαλιά του. Κυρίως αυτή. Φυσικά, ο έρωτας της Μπέτι και του Τόνι ανήκει σε άλλη εποχή – ανήκει επίσης, μέχρι κεραίας, στον βαθύ κομμουνιστικό πουριτανισμό. Γι' αυτό και είναι αξιοθαύμαστες η ευρηματικότητα και η λεπτότητα του συγγραφέα, καθώς

αναδημιουργεί τον μυθικό εκείνον έρωτα, όχι μόνο διερευνώντας τη γυναικεία και την ανδρική πλευρά κατά τη διάρκεια μιας φυλάκισης δεκαεπτά χρόνων, όσο και κατά την πριν και τη μετά τη φυλακή διάρκεια της. Ο ίδιος, όπως γράφει τουλάχιστον στον Επὶλογο του βιβλίου, είχε συναντηθεί αρκετές φορές, γύρω στο 1989, με τους υπαρκτούς πρωταγωνιστές του, ιδίως με τον Αμπατέλο, για να συζητήσουν φιλικά, να συμφωνήσουν, αλλά και να διαφωνήσουν σε πάρα πολλά.